

Jasmín B. Frelih

Literadrom

Kislo pada dež. Smolnate kaplje se kot taljen vosek sveče zlivajo po njegovem dežniku, svaljkajo po tleh, sluzijo v odtoke in od tam – neznano kam.

Njegova pljuča trpijo ob globokih vdihih cigaretne dima. Detektiv je, kajpak.

Grenko pada večer. Oblaki se pretepajo na sivem nebu, ki bo kmalu poniknilo v en sam odtenek črne. Veter je len in postan, kot sapa potepuških psov.

V nosnice mu sili namišljen smrad. Dež, ki bi moral očistiti nesnago, je sam postal nesnaga. Pacá in maže mestne ulice, studi mu obzorje, gabi mu vid, gnusi mu navlažene škornje.

Zvok je zamolkel, obtežen z mokro vato, zadavljen, zadušen. Koračnica topota kapelj se meša s statičnim šumenjem mesta, s prehlajenim rohnenjem motorjev, z zadrgnjenimi žvižgi hup.

Težke, spolzko mastne misli, ki se mu cedijo po glavi, so v sozvočju z okoljem.

Nikjer ni nikogar in rak razžira cigareto. Med prsti ga skeli, a tega ne opazi. Zamenjal je telesno bolečino z izvotljenim védenjem, ki mu je s plamenom postrgalo notranjost.

Rad bi pobegnil, se stopíl v mlakužo in se pustil ponesti v prvi jašek. Rad bi padel med odplake mesta, med vse tisto najbolj zanikrno, kar iz sebe zmorejo iztisniti ljudje.

Da bi bilo to le res.

Čofotanje v mlakah nedaleč stran mu zabode iglo v otopelost. Pogled počasi obrne tja. Nekdo se mu približuje. V meglenem obrisu duha brez dežnika prepozna sodelavca. Njuna pogleda se srečata in se takoj spet odmakneta, boječ se iskre, ki bi vnela resnico in zanikala možnost nočne more.

Ogorek v loku zareže skozi zrak in skupaj s kapljami izgine v črnini.
"Je res?"

Sodelavčev glas je hladen, top. Kepa v grlu tako očitna.

Detektiv nerad pokima. Če bi z lažjo lahko kar koli spremenil, bi lagal.

Mučen izdih v paru. Stojita na dežju in detektiv pomakne dežnik še nad sodelavca, nehoten vzgib, porojen iz občečloveške dobrote.

Spogledata se in za hip oba spreleti srh. Drobnost dejanje dobre volje je izzvenelo kot laž, kot prevara, delovanje groteskne pustne šeme in ne človekovega bistva.

"Pa zdaj?" vpraša sodelavec.

"Tu živi njegova žena. Poklical sem jo. Izginil je pred slabim mesecem. Menda ne prvič. Do danes se ni pretirano vznemirjala."

"Si ji povedal?"

"Kolikor malo sem le lahko. A zdi se mi, da je razumela. Zmenila sva se za pogovor."

Sodelavca strese hlad. Kaj ji bosta rekla? Kako sočloveku sploh povedati kaj takega?

Obtežena z grobimi čustvi se pomakneta skozi vrata stolpnice in dvigala sploh ne opazita, napotita se proti stopnišču.

"V tretjem nadstropju je."

Stopnice se vijejo navzgor, a se ne počutita tako. Vsaka gre niže, globlje, bliže trenutku ... Kaplje puščajo za njima mokro sled.

"Stanovanje 3 C."

Postojita pred zaprtimi vrati. Detektiv dvigne prst, ga podrži pred stikalom in se obotavlja. Strah se jima kopiči v prsih, pa ne kot panično, vzkipljivo čustvo, temveč kot močvirna, blatna bojazen.

Zvonec zakriči vprašanje. Odgovora pa ni.

"Gospa Kamen?"

Nič. Glas detektiva se praši po hodniku.

"Gospa Kamen, policija."

Tišina. Njegov lastni odmev.

"Morda je tudi sama pobegnila," tiho pripomni sodelavec.

Detektiv blago potrese kljuko in vrata se odpro. Sodelavec stopi korak nazaj, z dlanjo se samogibno oprime toka pištole, pripravljen na vse. Odrine jih in vstopi.

Bleda luč sije izza priprtih vrat na koncu veže. Tišina. Mimo lesenega stojalca za čevlje, mimo obešalnika s plašči, mimo vhoda v lično urejeno kuhinjo, drobnega ogledala na steni in bohotno zelenega drevesa življenja na tleh v kotu. Dlan odmakne vrata in blede luč ga za trenutek zaslepi, preden megličaste obrise v sobi očrta ostrina, da postanejo resnični.

Truplo gospe Kamen visi s tramu. Okoli vratu se ji ovija vrv, na tleh leži prevrnjena pručka. Na mizi so napol prazna skodelica kave, nalivno pero in popisan list papirja.

Detektiv zadrži dih, za njim vstopi sodelavec in z globokim molkom se poklonita življenju nedolžne gospe.

Nato si oddahmeta.

*

Tebi, kjer koli že si

Predrzen in nesramen si, tako strašno te sovražim! Rada bi ti škodovala! Vidiš, kako slepo stvar si storil, da ti kar naenkrat lažem, čeprav bom kmalu umrla.

Ne razumem. Ne znam razumeti. Ne zmorem razumeti. Pravzaprav sploh nočem razumeti, a tudi če bi hotela, ne bi zmogla. Kaj si storil?

Vsi spomini – ti prelepi ostanki časa, ki so mi vedno govorili, da zares obstajam že vrsto let in da sem bila kar precej teh let prav srečna – so v enem samem trenutku oveneli.

Potočila nisem niti ene same solze. Se čudiš? Menim namreč, da solze obstajajo zaradi manjših žalosti, zaradi kratkotrajnih pretresov, trenutnih slabovoljnosti. Da so ščit pred pritlikavimi nevšečnostmi, ki jih odplavijo na prostost, preden bi te pognale korenine in razrasle svoja debla, veje in listje po naših glavah, preden bi jih bilo zares težko izrjavati. A kar je preveč, je preveč. Solze nekje izgubijo svojo moč, in če bi se jim prepustila, bi me izsušile kot meduzo na soncu, kup kosti in mesa, ki bi ostal, pa bi še vedno trpel prav tako kot prej. Nič bolje ne bi bilo.

Cvetni listi dni, ki jih je sonce že vzelo s seboj v svoj zahod, so suhi in trhli. Nič več jih ne drži v objemu cveta, ko padejo na tla in se razbijejo, in če se jih hočem spet naužiti, me razočarajo. Njihov prah je brez okusa in brez vonja. Brez čustev.

Jaz pa nočem živeti le v tem trenutku. Pa tudi če bi bil ta trenutek nadvse rožnat – dobro vem, da ni, niti približno – ne bi hotela izpustiti vsega iz rok in začeti obstajati znova, tako rekoč od začetka. Predolgo sem živela, da bi na vse pozabila. Ne zmorem postati spet naiven otrok in se veseliti tistega, kar me čaka jutri, ko pa je bilo že toliko juter vrženih stran, omadeževanih s tvojim prekletim dejanjem!

Vem, zavedam se, da je sebično. Napisala sem, da lažem, ko pravim, da bi ti rada škodovala. A mogoče to ni čisto res. Želim si, da bi prebral to pismo, da bi videl, kako me polagajo v grob, da bi trpel v duši, da bi te obžalovanje razklalo na pol, da bi na svoji koži občutil, kako jalovo je

jokati. Morda se sliši prevzetno in najbrž ti je tako vseeno, a to je vse, kar mi je še preostalo, in pusti me, da napišem do konca!

Kaj ko bi zmečkala ta list papirja, ga podržala k sveči in iz prgišča pepela začela znova, kot tisti rdeči ptič, o katerem si mi pripovedoval? Zakaj bi to storila? Ko sprejmeš zadnjo odločitev, so vse preostale tako preproste. Za vse, kar se bo zgodilo potem, mi ni prav nič mar. Če ni posledic, so odločitve otročje lahke. Si tudi ti tako premišljeval?

Kot da bi vse to, kar je zunaj, jokalo vame. Saj ni resnično. Saj ne more biti zares resnično, kajne? Tako daleč stran se je zgodilo, daleč v času, daleč v prostoru, pa vendar je tako prekleto blizu. Kot da bi se zgodilo prav v mojih prsih.

Kot da bi vrgel velikansko skalo v mirno gladino jezera in skomignil z rameni nad razburkanjem, ki si ga povzročil – ti gredo na živce moje prisposodbe? – a vsi tisti, ki smo v orehovit lupinicah mirno pluli na vodi, se zdaj utapljam! Tonemo v globine, v katerih ni sonca, temne in hladne ...

Dovolj! Se kdo še spominja te strašne besede iz zgodovine – samomor? Nekoč jih je bilo menda mnogo, danes pravite, da jih ni več. Naj vam povem resnico. Nikdar jih ni bilo.

Vsi samomorilci so bili umorjeni.

Ljubi te vedno tvoja žena

*

Voda pljuske v obraz in prepriča človeka v ogledalu, da je buden. Še otrple mišice se počasi dramijo, kosti suho pokljajo. Vonj po kavi vzdraži nosnice in telo samogibno sledi obetu nasilja, ki ga bo iz polsna, prijetne nemosti obstoja, privedlo v trdo navzočnost tukaj in zdaj.

Jutranja idila. Skozi reže žaluzij se v kuhinjo tihotapi dopoldansko sonce, jo barva nežno modro, v barvo neba. Biseri so v ženinih očeh in vodne pare krasijo skodelici ... Kaj?

“Kaj pa je narobe?”

Grlen, zaspano hripav glas se obotavlja pred obupanim pogledom žene. Ta v dlani stiska list papirja, bel list, toda črn, tako črn ...

“Kaj je to?” vpraša s tihim glasom.

Pogoltne slino, razpre oči, besed pa ne najde.

“Kdo je to napisal?” vpraša.

Mučen nasmešek skuša omiliti bolečo zadrego in vzdih spozna njegovo nezadostnost. Njuna pogleda sta strogo združena, ko detektiv odmakne stol in prisede k mizi. S tresočo se roko zgrabi skodelico kave in od nje pričakuje odrešenja. Ni sladkana.

Kako je lahko pozabil to prekleto pismo kar tam na kuhinjski mizi, vsem na očeh? Morda ga ni hotel odnesti v spalnico, misleč, da je kužno, da bi lahko okužilo sveti prostor zakonske sobe s svojim hudičevim bistvom. Morda ...

Včeraj je bil dolg, deževen, duhatlačen ponedeljek. Beseda samomor je odmevala po postaji kot požarni alarm, pismo pa je tavalo od rok do rok z žgočim plamenom. Dlani so se žgale na njem in pogledi so se odmikali od slepečih stavkov.

Načelnik se je bojeval celo sam s seboj, ko je skušal omiliti nastali položaj. Vidno pretresen se je zlomljeno zbral, zaprl oči in se oddaljil od svoje osebe, ko je naglas povedal, kar je moral povedati. O tem ne sme nihče nič izvedeti, dokler osumljenec ne bo prijel! Umirite se, osredotočite se na svoje delo, spravite mi to pismo izpred oči, in da ne slišim več besede o ženini, khm, nesreči. Nato je oči odprl, z njimi hlastno poiskal detektiva in mu zabičal: Ujemite ga.

“Kdo je to napisal?” ponovi žena, ko se mož spominja.

“Ime ji je Karmen,” odgovori in se popravi, “ime ji je bilo Karmen.”

Žena razpre oči in ustnica se ji zatrese.

“Se je res ...?”

Detektiv pokima.

“Kaj pa ji je storil?” hoče vedeti, mora vedeti.

Pove ji, tiho, da le nihče drug ne bi slišal. Solze se ji ulijejo po licih.

“Kako je le mogel storiti kaj takega?”

Glas se ji prelomi v ihtenje. Usta ji zazevajo na stežaj, oči stiska skupaj, trdno skupaj, pa vendar se na plan izvijajo solze, pa vendar vidi tisto, česar noče.

Njega postane strah. Še nikdar je ni videl take, čeprav sta poročena že dvajset let in niso bila vsa ravno *rožnata*.

Naenkrat ji obmolkne jok. Pogleda ga, divje, malce noro.

“Kje pa je?”

Vprašanje je skoraj pljunek.

“Kje je kdo?”

Počasi reče, mirno, hoteč jo pomiriti. Pa se ne da, sunkovito vstane in krili z rokami, glas se ji dviga v območja histerije.

“Kdo? Kdo? On vendar! On! Kje je!?”

Prst položi na ustnice, pa jo še bolj razdraži.

“Pobegnil je.”

Ne umiri se.

“Iščemo ga.”

Sumničavo ga gleda, tuje, kot da mu kar naenkrat ne bi znala več zaupati.

“Ujeli ga bomo,” reče odločno.

Majavo stopi k njemu in se mu zgrudi v naročje, jez srda se zlomi, njene solze mu močijo vrat.

“Ujemite ga, ujemite ga ...” pridušeno stoka med hlipanjem.

Drži jo v objemu, z dlanjo jo gladi po hrbtu, po laseh, in mršči obrvi. Dvajset let. Dolgih dvajset let je vsak večer zaspal s svojo ženo. Kdo je zdaj ta ženska, ki ga tu objema?

“Ujemite ga ...”

*

Pepel Aleksandrije

Ljubeče bralke, ljubeči bralci – nisem še mrtva. Bom pa kmalu in prosim vas, ne jemljite tega kot črviv cinizem, ne kot klic po usmiljenju, ne kot plaho tožbo. Ko je človek tako star, kot sem stara sama, se cinizem ne spleča več, usmiljenje pričakuje samo še od onkraj, življenja izkušnja pa je sama porok za to, da so tožbe vedno bile in najbrž vedno bodo – šibak odmev lažnega upa.

Stoprva kolumna izpod mojega peresa. Tisti zvesti veste, da sem že zdavnaj sklenila, da ne napišem ničesar več, zadovoljna s stanjem naših mest, srečna z ljudmi in njihovo Ljubeznijo. Okrogla številka sto se mi je zdela kot nalašč za zaključek, osmišljen v cilju, ki je bil dosežen. In še vedno je, nikar ne mislite, da spet pišem, ker bi se naš ideal začel krhati, nikakor ne. Le drobno razpoko v fasadi smo opazili in zazdelo se mi je kot dolžnost, da jo prebelim, da vam ta ne bi po nepotrebem težila duha. Še zadnje dejanje mojega poslanstva, preden za vedno odidem.

Ko v družinskem krogu praznuješ svoj šestindevetdeseti rojstni dan, je ugotovitev, da v nobenem primeru ne bo šlo več dolgo, modra in predvsem iskrena. Leta, ki so minila, gnana edinole od moči Ljubezni, so starki v uteho, v olajšanje, pa naj so bila osebnim željam nenaklonjena ali z radostjo bogata.

Kar na koncu šteje, sta dolga miza človeških usod, ki so vzklile izpod mojega srca, in ljubeči svet, v katerem bodo srečno obstajale. Kričanje malih lumpov in lumpic mi resda para ostarela ušesa, toda telesna bolečina je sladka, najslajša, ko ti jo povzroči trop sinov in hčera tvojih lastnih vnukov. Saj jih je toliko, da jim več ne vem imen! Za opravičilo imam starostno pozabo, a ta veselja prav nič ne skazi.

Na kup nosijo darila in mi poljubljajo razbrazdana lica. Vsak cmok je še en kos sestavljanke življenja, ki se pridno polni in bo kmalu – da,

ljubeča bralka, ljubeči bralec – prav kmalu dokončana. In koliko koscev se je v nji nabralo ...

A kakor rečeno, ne pišem vam, da bi se hvalila in se še zadnjič v vaših očeh ničevo obdala s srečo. Pišem, da bi spodbudila, da bi poučila, da bi potolažila.

Namreč, sredi praznovanja je milo glasbo na radiu prekinil gospod z globokim glasom in slavnostno dejal: “Dame in gospodje. Ujeli smo ga.”

Vsa navzoča družba, generacije moje Ljubezni, se je pri priči umirila, dvignila kozarce in nazdravila novici. Tudi sama sem povzdignila svojo čašo in šele tedaj opazila, da pari oči zrejo vame. Najstarejša, najbolj modra, izkušena v življenju in njegovih pritiklinah sem. Kako naj jim svetujem, svojim otrokom? Brezno, v katero smo se zazrli, se zdi črno, temno in brez dna. Kdo, če ne jaz, bi mojim najbližjim zmogel posvetiti z lučjo v to nedoumljivo žalost? Zbrala sem se, se odkašljala in takole spregovorila:

“Legenda govori o mestu z imenom Aleksandrija. O tem mestu ni veliko znanega, ne vemo niti, kje je stalo, a pred davnimi časi naj bi se tam zbrali modreci s širnega sveta in se zmenili, da zgradijo največjo knjižnico na zemeljski obli, v kateri bi bilo zbrano in na papir dano prav vse človeško znanje. Zakaj? Ne zato, da bi osrečevali, ne zato, da bi pomagali, ne zato, da bi ljubili. Ljudje so postavili spomenik samim sebi – svoji lakomnosti, svojemu napuhu, svojemu častihlepu, pohlepu po znanju, ki služi le eni stvari – zlu!

Devetnajst let sem bila mlada, ko je Eksplozija Idej dosegla svoj vrh, in z očmi otroka sem zrla v opustošenje, ki ga je pustila za seboj ta zlonosna miselnost. Vse je bilo dovoljeno. Vse je bilo resnično. Človek je v zmagoslavnem zanosu, prepričan o svoji vesoljni veličini, vzdignil svoje sidro in se prepustil burji časa. Med iskanjem po neznanem pa je razkopal človeštvo. Moj rajni mož je bil med prvimi, ki so uvideli zlo, prvi, ki ga je spoznal. V legendi je človeštvu, utapljajočemu se v globine vprašanj, priskočila na pomoč boginja Vesta in z ognjem razkrojila človeško samohvalo. V naših časih so bogovi že davno pokopani in le Ljubezen nam je dala moč, da smo zavrli tok, ki nas je pehal v pogubo. Ne z nasiljem – s hrepenenjem po sreči smo porušili zloknjižnice. Ne z grozečim ukazom – z moledujočo prošnjo smo zavili v molk zloučenjake. In ne s krvavim bojem – z gorečim srcem smo sežgali zlo in svet, v katerem živimo, je le postal dom, ki si ga mi ljudje zaslužimo.

Dogodki pa, ki nam spet kličejo v spomin izumrlo zlobo, nas pehajo v dvom, nas tarejo z vprašanji, so le pepel, ki se dviga s pogorišča, le kosmi saj, ki bi nas radi onesnažili, pa ne zmorejo. Nikdar več. Danes vemo, zakaj živimo in kaj mislimo, ko govorimo:

Ljubite, ljudje!”

Še zadnjič se oglašá, samo svoja, vdano vaša – Štefka Štefe

*

“Nikomur se ne bom opravičeval, ker se nimam za kaj opravičevati. Sem namreč človek razuma, razumen mož, ki nima niti najmanjšega razloga, da bi svojo preteklost, svoja dejanja, zaljšal zavoljo neukega poslušalca. Če ne razumeš, ne terjaj opravičila!

Svoboda me je vsega oblila. Pretrgaš spono sočloveka in trenutek samopozabe je vreden več kot puhli vonj po smislu, mogočnejši je od časa. Ječa telesa sploh ne obstaja ...

Niso rekli, da sem se prostovoljno vdal. Dejali so, da so me ujeli.

Kot da bi lahko hodeča trupla kdaj ujela Življenje.

Vdal sem se preprosto zato, ker sem se na žalost znašel v napačnem času in na še bolj napačnem kraju. Če se riba izleže sredi puščave, zgnije na soncu, če vrtnica požene na večnem ledu, zmrzne. In če Življenje skuša živeti sredi smrti, ga bo ta ugonobila. Tako pač je.

Le moja osebna napaka je nesrečno taka, da prav zdaj ne bi rad bil sam. Pa ne, ker bi se bal samote ali bil, ne vem, prešibak, da bi ves samcat stal v obraz viharju ljudskega prahu, ne! Hotel bi le še enega pravega, živega človeka, da bi bil zdaj ob meni, da bi skupaj gledala v obzorje, da bi razumela, kaj se pravzaprav dogaja. Da bi se lahko na ves glas in iz vsega srca smejala temu karnevalu obupa. Kajti zunaj je norost!

Kužna drhal! Kolonija trohlih gobavcev! Ličinke kuge! Zadahli kadavri so pridrli na kup, da me spremijo v smrt. Ne prenesejo živčnega obstoja in zahtevajo, da se zlije z njimi v gnitje.

Ko bi le kdo živ to videl.

Skozi zatemnjeno okno gledam v svet, peljejo me namreč na sodišče, da bi me obsodili Življenja, in pred sodno palačo se zbirajo odpadki, smetišče ljudstva, ki bo po meni stresalo svoj srd smrti.

Dolgo sem tajil, da mi srce zares bije, in ga skrival pred tistimi, ki so ga imeli najbolj v čislih, a so nanj že davno pozabili. Ženo sem imel rad, kaj rad, ljubil sem jo celo, pa kaj. Ni razumela, pa sem ji govoril, pripovedoval zgodbe, o feniksu, o zvezdah, o ljudeh. Ni hotela razumeti, menim celo, da morda sploh ni zmogla.

So mi policisti povedali, da je mrtva, in sem rekel, ni razlik! Potem klofute.

Ampak ona druga, ona pa je bila živa, tako silno je živela. Skupaj sva lahko pela rapsodijo Življenju, ustvarjala vesolja le z dihanjem naglas ... In tiste besede, zasnovane v mislih, mlete v ustih, na glas izrečene – saj

so le besede! Kaj so besede? Nagel korak, izbuljen pogled, iztegnjen jezik. Le gibanje telesa – to so besede! Vedel sem, da me bo izdala, a sem bil preveč živ, da bi mi bilo mar. Pa mi tudi zdaj ni.

Vdova v rdečem, moja črna vdova.

Ustavili smo se, vrata se odpirajo, rjave rokavice segajo po meni in me vlečejo na plan, kompost množice vzklika, smrt sovraštvu, smrt sovraštvu. Sladka ironija.

Toda koliko jih je! Tisočglava hidra daje svoj gnev na ogled. Ko me ugleda, nje kriki dosežejo vrelišče. Koliko jih je, teh ljudi! Mravljišče je razjarjeno – vse zaradi mene. In kako naj se človek ob vsem tem počuti? Dobro. Prav dobro.

Pljunki mi dežujejo po površniku, razbita jajca škropijo paglave policiste krog mene, zeljnate glave se kotalijo navzdol po stopnišču.

Jaz pa z dvignjeno glavo, živéto, ponosno, prekleto, stopam navzgor.”

*

(Ljubeče ljudstvo pred sodišče kliče Vido Rus.)

Kopam se v sočutju. Mili pogledi, mehko izbrane besede, krepčilen stisk ramen. Iskrena sem, vse to mi prija. Da, seveda, pri Ljubezni prisežem, da bom govorila resnico, samo resnico in nič drugega kot resnico. Škoda le, ker v Ljubezen ne verjamem. Nikdar nisem.

(Gospa Rus, vi ste vdova?)

Vse od rojstva me je spremljal neki zatohel vonj drugačnosti. No, če sem že iskrena, bil je kar smrad. Tako nikoli nisem imela prijateljev, bežne znance pa vse prehlajene. Nad mano so ljudje na splošno vihali nosove. Le moj mož je imel čisto zamašenega. Odkar ga ni več, ubogi revež je pred kratkim preminil v neumni prometni nesreči, je smrad skoraj izginil. Zdaj, ko me je doletel še zaljubljen poročen norec, pa se mi dozdeva, da celo dišim. Kako obožujem ta vonj, mi najbrž ni treba reči.

(Gospa, kako ste spoznali obtoženca?)

Falot je imel nos oster kot britev. Sredi cvetličarne me je našel, z obrazom, zakopanim v narcise, in z objokanimi očmi, dehteče rože pa mu niso prikrile moje čudne narave. Ravno sem dobro pokopala enega moškega, pa je bil tu že drugi. Še več, moj sumljivi zadah je bil točno tisto, kar je iskal.

(Ste takrat vedeli, da je poročen?)

Seveda sem vedela. No, nisem ravno vedela, tako zatrdno, precej močno pa sem slutila. Tak lepotec se vendar ne bi mogel izmuzniti situ hlepečih žensk, za vdovca pa je bil preveč iskriv. A mi ni bilo mar. Vedel je, v kaj se spušča, jaz nisem imela s tem prav nič.

(Kaj se je potem zgodilo?)

Stvari, ki mi jih je šepetal v uho, so bile svetla zarja dolgi in turobni noči mojega življenja. Solze mi še niso izhlapele z lic, ko sem se že muzala njegovim besednim vragolijam, in kot ženska, iz mesa in krvi, in kot vdova, povsem svobodna, sem se mu vdala. Povabila sem ga k sebi. Nenehno je govoril o čudesih, o svetu, o nekem fantastičnem ptiču, ki bo vstal iz pepela ali ognja ali kaj vem iz česa. Veseloigra njegovega jezika, ognjemet mojih čustev. Ples teles naju je zazibal v vrhunec. Da ne dolgovezim, imela sem se pravljичno in ničesar ne obžalujem.

(Pa potem?)

Potem pa nič. Nisva se več srečala. Morda ga je strla vest ali kaj podobnega, ampak ne bi rekla. Pozneje sem v luči novega dejstva poklicala policijo in ji povedala, kaj je storil Janez Kamen. Zdaj sem tukaj.

(Vam je obtoženi rekel kaj, tako, posebnega?)

Vse, kar je rekel, je bilo popolnoma posebno. Ničesar od tega, kar je govoril, nisem slišala ne prej ne pozneje. Verjetno najpomembnejše in to, kar brez dvoma hočete slišati, pa je to, da me je zjutraj prebudil z vročim poljubom, že oblečen je bil, se mi zazrl v oči in preden je odšel ...

Rekel mi je: ljubim te.”

(Mir v dvorani! Mir! V redu gospa Rus, to bo vse, najlepša hvala.)

Take so moje iskrene misli in tak je moj spomin, a vendar nisem nora, da bi te stvari govorila tožilcu. Povedala sem točno tisto, kar je treba, da prasec zgori. Če sem lagala, je tako ali tako vseeno, saj sem rekla, da v Ljubezen ne verjamem. Morda bo kaj drugače, ko rodim otroka.

*

Že ves teden nisem nič drugega kot porotnik številka tri. Le drobno kolesce v stroju namena, le nujno potrebna funkcija, po naključju iz mesa in krvi. Toda jaz imam ime! Sem tankočutna oseba in naj vam kar takoj povem, da mi je proces v tem kratkem času dodobra navrtal dušo. Ne vem, zakaj so potrebni vsa ta ceremonija, te povzdignjene besede, ta ritual pravice, ko pa je obtoženec priznal najnižkotnejša dejanja in smo si prav vsi že davno na jasnem o njegovi krivdi. Čemu služi vsa ta mlačev prazne slame? Porotniki smo že na koncu z živci, vsaka nova priča, vsak nov dokaz je le drobno zrno v mozaiku njegove podlosti in nov madež, ki nam obleži na vesti ... Če svet prav zares premore toliko hudobije, naj se ta odpravi na tihem, ne pa da po nepotrebnem vznemirjajo nas, običajne ljubeče ljudi.

Tožilec ima zaključni govor, upam, da bo kratek.

“Ljubeča porota, dame in gospodje, z besedami se ne da opisati žalosti, ki jo občutim danes. Na vso moč si želim, da le ne bi bilo razloga za naš

proces. Ali da ta razlog vsaj ne bi bil tak, kakršen je. Toda želje so moja osebna last, dejstva pa pripadajo skupni stvarnosti. In kakor bi bilo to morda laže, si pred resnico ne smemo nikdar zatisniti oči. Nikoli in nikdar, dame in gospodje. Zato smo danes tukaj – ker nismo pogledali vstran! Ker nismo dopustili, da bi nam skozi prste spolzelo vse tisto, za kar se bojujemo, dokler smo živi!”

Saj se popolnoma strinjam, a vse to bi lahko storili laže, hitreje in preprosteje, predvsem pa morda, kako naj se izrazim, taktneje.

“Ljubezen je namreč velika stvar, ljubeči navzoči. Ni naša kaprica, ni naša uteha, predvsem pa ni naša samoumevna last. Velike stvari niso samoumevne, za velike stvari se človek trudi, jih neguje, jih hrani v svojem srcu in oznanja vsak dan s svojimi besedami in dejanji. Sveti zakon je mogočna stavba Ljubezni in z njim se človek zaveže takemu življenju, ki bo Ljubezni vredno. Kdor bi rad iz zlobe oskrnil tako veličastno zavezo, ne škoduje le samemu sebi. Škoduje vsem, ki ga ljubijo. Ljudstvo tega človeka ljubi, a on mu te Ljubezni ni vrnil.”

S prstom pokaže na tega človeka, hudobca z dvignjeno glavo in žgočim pogledom.

“Ne, dame in gospodje, ni nam je vrnil. Še več! S strupenim sovraštvom se je odpravil na pot uničenja, hoteč razparati naša srca, zasejati vanje razkol in nezaupanje. Pa mu ni uspelo! Nikoli mu ne bo uspelo, ker mu ne more uspeti. Ker smo tu mi, ljudje Ljubezni, ki ne bomo dopustili, da nam volja posameznika krade našo pravico do ljubečega obstoja! Ker smo tu mi, ki bomo preprečili zlobno ustrahovanje našega načina življenja! Ker smo tu mi, ki bomo branili naš edini otipljivi smisel!”

Tožilec se ne zdi nič kaj zgrožen nad zločini obtoženca. Bolj bi dejal, da uživa v svoji predstavi. Edini otipljivi smisel – če sem že kje slišal kaj prevzetnejšega. Ne vem, a bolj in bolj sem prepričan, da se me vse to sploh ne tiče. Ljubezni se imam zahvaliti za vso srečo v svojem življenju in ne vem, kako bi me en sam zločinec lahko prepričal o nasprotnem.

“Ne bomo dopustili, preprečili bomo in branili! Kako bomo to storili? Z obsodbo! S strogo in nepreklicno obsodbo dejanj, ki so bila storjena z enim samim namenom. Da bi nam škodovala.”

Z obsodbo, seveda. Saj smo vsi enotni, obsodili ga bomo na smrt, stvar bo pozabljena in svet bo šel naprej. Ne vem, zakaj toliko truda zaradi norca.

“A če še niste prepričani o njegovi krivdi, če se vam njegova dejanja ne zdijo tako strašna, če mislite, da bi lahko o njem sodili drugače, naj vam nazorno prikažem stvarne posledice njegovega zločina! Pred sodno palačo trpijo prestrašene množice in zahtevajo povračilo za dvomeče noči, polne dvomov, v katere jih je pahnilo delovanje tega zakrknjenega bitja.

Slišali ste ubogo vdovo, ki ji je bridka usoda vzela moža, nato pa je obtoženec njeno krhkost zločinsko zlorabil. Kako naj popravimo to krivico? Skoraj se zdi nemogoče. Kako se lahko oddolžimo nesrečni gospe za čustveno pohabo, kako ji lahko ozdravimo skrunitev duše? JE mogoče, dame in gospodje, ljubeči porotniki. Vaša naloga je, da ji pomagate. Z obsodbo. In če se vas tudi to ne dotakne, če imate kamen namesto srca, naj namesto mene spregovori obtoženčeva žena ...”

Tu iz žepa potegne list papirja, si nadene naočnike in se zazre vanj. Preden začne brati, v sodni dvorani izbruhne nered. Neka starka, ne vidim je dobro, vstane in začne strahotno kričati:

“Ne preberite tega pisma! Tega ne smete prebrati! Ne smete! Ne preberite ga! Ni treba, res ni treba! Ne smete! Ustavite se! Ustavite ga!”

Sodnik udarja s kladivcem in zahteva mir, tožilec dviga obrvi, stražniki pa prihitijo in zgrabijo gospo, ki se še vedno strahovito dere, ko jo nosijo ven.

“Z velikim spoštovanjem do gospe Štefe, rojena je bila v drugih časih, videla več, kot bomo kdaj, upam, videli mi, in najbrž ji občutljiva duša brani, da bi slišala to bolešno tožbo, prebrano na glas, a kakor sem dejal – tu nismo zato, da bi si zakrivali oči! Natanko moramo vedeti in natanko razumeti, proti čemu se bojujemo! Pismo nosi naslov: Tebi, kjer koli že si.”

Z globokim glasom bere in nelagodje se pri priči naseli (*sovražim*) v naša srca. Začnemo se presedati na stolih, z vsako besedo (*kup kosti in mesa*) je ozračje bolj moreče, stvarnost bolj črna, zrak bolj težak (*brez čustev*). Ne poslušamo pripovedk in pravljic, to niso izmišljije. To je resnica, trda resnica (*toliko juter vrženih stran*), ki nas tolče po zatilju, nam vdira v zavest. Presunljiv krik iz globočin, pravi (*jalovo je jokati*), resničen (*saj ni resnično*). Njena groza se razširi po dvorani in ljudje se pogrezajo (*utapljajo*) vase. Strahota.

Postane mi slabo. Stene želodca kričijo v protestu (*Dovolj!*), kot da bi pogoltnil môro, ki nas obdaja, zdaj pa hoče ven, ven, na prostost, na svobodo, stran od telesa, stran od zavesti, od duše, od bistva ...

Skozi usta odhaja, kot zraka izdih, kot Ljubezni poljub, kot izrečena beseda (*samomor*).

*

“Je porota razsodila?”

Sodnik je starec, negiben spomenik dolžnosti.

Porotnik vstane, v naročju se mu sušijo izbljuvki.

“Smo, vaša visokost.”

Zakoraka pred sodnika in mu izroči droben list. Ta ga prebere.

“Obtoženi Janez Kamen, ljubeče ljudstvo vas je spoznalo za krivega prešuštva in obsodilo na smrt na grmadi. Ljubite, ljudje!”

Kladivo trikrat odbije obsodbo.

S strtim srcem na stopnicah pred sodiščem umira stara Štefka.

Tožilec zmagoslavno dviga pesti v zrak.

Detektiv s sodelavci nazdravlja v gostilni, žena mu tačas doma toči solze sreče.

Množica je pijana od maščevanja.

Vida Rus mirno spremlja vihro okoli sebe.

Janez Kamen se ozre in njuna pogleda se še zadnjič srečata.

Premišljeval je o nečem – *vsi ti ljudje so premišljevali o meni*, začutil je nekaj novega – *nikdar več ne bo vse po starem*, zaslutil je nekakšno spremembo – *jaz sem sprememba!*

Obraz se mu razleze v nasmeh in Vida namršči svoje tanke obrvi.

Njun sin, ime mu bo Feniks, bo živel v precej drugačnem svetu.